

Inspectie SZW
Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

Sectorrapportage Grond- Weg- en Waterbouw 2012

Inhoud

Inleiding	5
1. GWW in vogelvlucht	6
Samenstelling en omvang	
Belangrijkste risico's	
Ongevallen	
Arbobeleid	
Opdrachtgeverschap	
2. Resultaten 2011	8
Voorlichtingsproject opdrachtgevers decentrale overheden	
Project Verontreinigde grond Bouw	
Project Bouwbedrijven in Beeld	
Overige inspecties	
Andere activiteiten	
3. Plannen 2012 en verder	13
Sectoraanpak GWW 2012 – 2015	
Activiteiten 2012 - 2013	
Bijlage 1 Overzicht gezondheidsklachten	16

Voorwoord

Het werk in de Grond-, Weg- en Waterbouw is fysiek belastend en de arbeidsplaats is te vaak niet veilig. Eén op de vijf werknemers heeft gezondheidsklachten vanwege het werk.

Werken in de GWW is onvoldoende veilig en gezond. Reden voor de Inspectie SZW om deze sector in de komende jaren extra aandacht te geven.

De Inspectie SZW zet naast inspecties ook andere activiteiten in, zoals specifieke voorlichting, om de veiligheid en gezondheid in de GWW te helpen verbeteren. Dit in het kader van de sectoraanpak Grond-, Weg- en Waterbouw 2012 - 2015.

Over de resultaten van de verschillende activiteiten zal de Inspectie SZW in de vorm van een sectorrapportage rapporteren. Deze eerste sectorrapportage beschrijft de stand van zaken bij aanvang van de looptijd van de sectoraanpak. De rapportage geeft een duiding van de GWW sector en van de doelen en plannen voor de komende jaren. Er wordt gerapporteerd over de activiteiten en resultaten van de projecten en inspecties in 2011.

Voor het verbeteren van de arbeidsomstandigheden zijn in de eerste plaats de werkgevers en werknemers verantwoordelijk. De Inspectie SZW streeft er naar om haar activiteiten waar mogelijk in afstemming met werkgevers en werknemers te ontwikkelen.

Ik vertrouw er op dat in de komende jaren de veiligheid en gezondheid van de werknemers in de GWW op een hoger peil gebracht wordt door een eendrachtige inzet van de werkgevers en werknemers in de sector en onze inspectie.

Mr. J.A. van den Bos
Inspecteur generaal SZW

Inleiding

De sectorrapportage is nieuw. Voorheen werden vooral de resultaten van de inspectieprojecten beschreven in projectrapportages. Doordat de Inspectie SZW er in slaagt het toezicht steeds risicogerichter en selectiever uit te voeren, geven de nalevings- en handhavingspercentages in projectrapportages geen representatief beeld meer van de sector. De Inspectie SZW komt in inspectieprojecten namelijk vooral bij bedrijven waar de zorg voor de arbeidsomstandigheden niet op orde is en treedt dan handhavend op. Er is behoefte aan om naast de inspectieresultaten ook een representatief beeld van de arbeidsomstandigheden in een sector te krijgen. In sectoren als de Grond-, Weg- en Waterbouw maakt de Inspectie SZW bovendien gebruik van andere toezichtinstrumenten, waaronder handhavingscommunicatie, om de arbeidsomstandigheden te verbeteren. Ook samenwerking met sociale partners en andere inspectiediensten levert een bijdrage aan het verbeteren van de arbeidsomstandigheden. Om een breder beeld te geven van de arbeidsomstandigheden binnen een sector, is de sectorrapportage ontwikkeld.

In deze sectorrapportage vindt u daarom naast de inspectieresultaten van de projecten die uitgevoerd zijn in 2011 (hoofdstuk 3) ook een beeld van de sector (hoofdstuk 2) en de plannen voor de periode tot 2015 van de activiteiten gericht op het verbeteren van de arbeidsomstandigheden waar we samen met sociale partners en andere inspecties vorm aan willen geven (hoofdstuk 4).

Deze sectorrapportage beschrijft de stand van zaken bij aanvang van de sectoraanpak 2012 – 2015. De rapportage is geschreven voor personen en organisaties binnen de Grond-, Weg- en Waterbouw die zich inspinnen om het werk veiliger en gezonder te maken. Dit zijn brancheorganisaties, werkgevers- en werknemersorganisaties, bedrijven die voorop lopen, kennisinstituten en opdrachtgevers van GWW projecten.

1

De Grond- Weg en Waterbouw in vogelvlucht

1.1 Samenstelling en omvang

Er zijn in Nederland ruim 11.000 bedrijven werkzaam in de Grond-, Weg- en Waterbouw. In totaal werken daar zo'n 75.000 mensen. De helft van deze werknemers werkt aan aanleg en onderhoud van wegen. Anderen werken aan de spoorwegen en waterwerken of doen werk in de grond. Zoals grondverzet, het leggen van kabels en leidingen, damwanden en funderingen. Er is in deze sector dus sprake van een grote verscheidenheid aan werkzaamheden. Onder de sector Grond-, Weg- en Waterbouw verstaat de Inspectie SZW de volgende vijf bedrijfstakken:

- Wegenbouw en straten maken;
- Bouw en onderhoud spoorwegen (Railinfra);
- Waterbouw en bouw overige civiele werken;
- Heien en andere funderingswerkzaamheden;
- Leggen van kabels en leidingen, aanleg bronbemaling en grondverzet.

1.2 Belangrijkste risico's

Tabel 1 Belangrijkste gezondheidsklachten van werknemers in de GWW

Gezondheidsklachten van werknemers in de GWW	
Pijn en stijfheid ledematen	31,3%
Pijn of stijfheid in de rug	33,0%
Lawaai-slechthorendheid	12,3%
Afgelopen 12 maanden verzuimd wegens ongeval	5,7%
Gezondheidsklachten door het werk	18,0%
Lichamelijk inspannend werk	46,1%
Zware lasten tillen, duwen, trekken, dragen	30,5%
Lawaai-overlast	34,9%
Lichaamstrillingen of schokken	20,8%
Hand- armtrillingen	17,9%
Onveilige situaties	13,2%
Veiligheid niet in orde	4,4%

Bron: Bedrijfstakatlas 2011¹

Uit deze cijfers blijkt dat het werk in de GWW fysiek belastend is, werknemers schadelijk geluid ondervinden, veel last hebben van trillingen en de arbeidsplaats te vaak niet veilig is. Van de werknemers heeft 5,7% in voorgaand jaar verzuimd vanwege een ongeval. Eén op de vijf werknemers

¹ Er is voor gekozen data te gebruiken uit de *Bedrijfstakatlas* van Stichting Arbouw; *Arbo in Bedrijf* van de Inspectie SZW bevat te weinig data van GWW bedrijven om betrouwbare uitspraken te kunnen doen over risico's en de naleving hiervan.

heeft gezondheidsklachten vanwege het werk. Klachten vanwege blootstelling aan verontreinigingen in de grond worden in de cijfers niet zichtbaar. Uit inspecties gericht op werkzaamheden in verontreinigde grond weten we wel dat de blootstellingrisico's groot zijn. Op basis van cijfers en opgebouwde kennis en ervaring bij inspecties in de GWW heeft de Inspectie SZW er voor gekozen zich de komende jaren te richten op de volgende drie risico's:

- Fysieke belasting (tillen, duwen, trekken, dragen en trillingen);
- Veilige inrichting van de arbeidsplaats (in het bijzonder: aanrijdgevaar);
- Blootstelling aan verontreinigde grond en water.

1.3 Ongevallen

De afgelopen 10 jaar² zijn 325 meldingsplichtig ongevallen geregistreerd van bedrijven in de GWW³. Meldingsplichtig zijn de ongevallen met blijvend letsel, met ziekenhuisopname en met fatale afloop. Bij deze ongevallen waren 340 slachtoffers betrokken. Hiervan zijn er 18 overleden en 118 hebben blijvend letsel. Van de meest voorkomende ongevallen is een uitgebreidere analyse gemaakt.

Tabel 2 Top 3 ongevallen per bedrijfstak

Ongevalsscenario	A ⁴	B ⁵	C ⁶	D ⁷	E ⁸
Aanrijding door een voertuig	xxx	xx			
Contact met vallende objecten – niet van kranen	xx	xxx	xxx	xxx	xxx
Beknelling tussen verschillende objecten	x		xx	xx	
In/op bewegend voertuig met verlies van controle		x			
Contact met vallende objecten – van kranen			x		
Contact met bewegende delen van machines				x	
Contact met wegvliegend of wegschietend object					xx
Contact met elektriciteit					x

² Het betreft de cijfers van de jaren 1999-2009 exclusief 2004; van dat jaar zijn de gegevens van nog niet in Storybuilder ingevoerd

³ Sbi codes 42.111; 42.00; 42.112; 42.12; 42.21; 42.22; 42.91; 43.12; 43.99;

⁴ Wegenbouw en stratenmaken

⁵ Bouw en onderhoud van spoorwegen

⁶ Waterbouw en overige civiele werken

⁷ Heien en andere funderingswerken

⁸ Leggen van kabels en leidingen, aanleg bronbemaling en grondverzet

De top vier van belangrijkste achterliggende oorzaken (*Falende Management Factoren*) ziet er als volgt uit:

Tabel 3 **Belangrijkste oorzaken ongevallen**

	Falende Management Factoren	Aantal	In % van totaal FMF
1	Motivatie, betrokkenheid, alertheid Hieronder valt concentratie om de taak veilig uit te voeren, zorg en attentie, veiligheidsbewustzijn voor zichzelf en anderen, de wil om te leren en te verbeteren	77	37 %
2	Plannen & procedures Onvoldoende beleid of onvoldoende procedures of regels	37	18 %
3	Materieel Verkeerd materieel of materieel is niet aanwezig	31	15 %
4	Communicatie / Samenwerking Onvoldoende communicatie tussen collega's of tussen personeel en bedrijf	25	12 %

Bron: Storybuilder

De hoge score 'motivatie, betrokkenheid, alertheid' is herkenbaar in de resultaten van het project 'Bouwbedrijven in Beeld' (zie 3.3). In dat project wordt bij inspecties aandacht besteed aan achterliggende oorzaken van overtredingen en ongevallen. De belangrijkste overtredingen op bedrijfsniveau zijn voorlichting, instructie en toezicht; bij uitstek de instrumenten die een bedrijf heeft om dit te verbeteren.

Bij de cijfers van meldingsplichtige ongevallen in de wegenbouw valt op dat bij één op de vier ongevallen sprake is van aangereden worden door een voertuig. Van die 25 aanrijdingen betreft het drie keer aangereden worden door langskomend wegverkeer; bij de andere ongevallen gaat het om aangereden worden door werkverkeer in het werkvak, twee van de drie keer bij achteruitrijden.

1.4 Arbobeleid

Jaarlijks wordt bij bedrijven en instellingen in Nederland gemeten in welke mate de bedrijven op beleidsniveau de Arbo-wet naleven⁹. Door samenvoeging van de resultaten over de jaren 2007 – 2010, kan van de GWW een representatief beeld worden geschetst en worden vergeleken met alle overige bedrijven in Nederland. Hieronder de belangrijkste resultaten.

Tabel 4 **Naleving Arbo-wet GWW vergeleken met overige bedrijven Nederland**

	GWW	Overig
Heeft het bedrijf een RI&E?	56,3%	46,3%
Zijn alle belangrijke risico's in de RI&E onderkend?	69,1%	70,3%
Heeft het bedrijf arbodienstverlening ingehuurd?	88,1%	77,8%
Heeft het bedrijf een schriftelijke ongevallenregistratie?	47,9%	23,8%
Zijn bij het bedrijf preventiemedewerkers aangesteld?	67,8%	46,3%

De cijfers laten zien dat GWW bedrijven merendeels gunstiger scores dan alle andere bedrijven in Nederland gezamenlijk. Echter, de scores zijn niet goed; zo heeft 44% van de bedrijven geen RI&E.

1.5 Opdrachtgeverschap

De rol van de opdrachtgever is in het bouwproces binnen de GWW cruciaal. Enkele voorbeelden ter illustratie: de beheersing van het risico om aangereden te worden door wegverkeer of een trein begint bij de beslissing van de opdrachtgever om de weg al dan niet af te zetten of het baanvak al dan niet buiten dienst te nemen. De beheersing van het risico van blootstelling aan gevaarlijke stoffen bij werkzaamheden in de grond begint bij het historisch onderzoek door de opdrachtgever. Belangrijke opdrachtgevers voor GWW projecten zijn decentrale overheden, Rijkswaterstaat, ProRail, netbeheerders en telecombedrijven.

⁹ De uitkomsten staan beschreven in Arbo in Bedrijf, een uitgave van de Inspectie SZW

2

Resultaten 2011

In 2011 is een voorlichtingsproject uitgevoerd gericht op het opdrachtgeverschap in de GWW. Er zijn twee inspectieprojecten uitgevoerd: 'Verontreinigde grond bouw' en 'Bouwbedrijven in Beeld'. Er is voorlichting verzorgd en veel overleg gevoerd. Alle activiteiten zijn erop gericht om het werk in de GWW veiliger en gezonder te maken, met bijzondere aandacht voor een veilige werkplek, vermindering van fysieke belasting, voorkomen van blootstelling aan verontreinigingen in de grond en gericht op versterking van het opdrachtgeverschap.

2.1 Voorlichtingsproject decentrale overheden als opdrachtgever van GWW projecten

In 2011 is een groot voorlichtingsproject uitgevoerd gericht op decentrale overheden. Zij fungeren vaak als opdrachtgever van GWW projecten. Al enkele jaren beoordeelt de Inspectie SZW bij reguliere inspecties in de GWW of de opdrachtgever in de voorbereiding van een project voldoende heeft gedaan om onveilig en ongezond werk te voorkomen. Zo niet, dan wordt handhavend opgetreden. Op basis van inspecties en nader onderzoek is geconcludeerd dat bij opdrachtgevers onvoldoende bekend is over de arbowettelijke verplichtingen die zij hebben als opdrachtgever bij bouwprojecten.

De redenen waarom er onvoldoende aandacht is voor veiligheid en gezondheid zijn divers:

- men weet er niks van;
- het is onduidelijk wat precies van de opdrachtgever wordt verwacht;
- men voelt zich niet verantwoordelijk voor wat in de uitvoering gebeurt, de afstand is groot;
- andere zaken hebben prioriteit zoals de creatieve vrijheid van de ontwerper, geld, tijd;
- men is regelmoe, teveel regels waarmee men al rekening moet houden;
- het wordt binnen de eigen organisatie niet gewaardeerd.

Bron: Onderzoek Tappan "Advies netwerkanalyse GWW"

Aanpak en resultaten van het project

In het voorjaar van 2011 zijn alle gemeenten, provincies en waterschappen aangeschreven met het aanbod van de Inspectie SZW om aan ambtenaren betrokken bij de ontwikkeling van GWW-projecten voorlichting te komen geven over de daarbij horende verplichtingen. Van dit aanbod

is massaal gebruik gemaakt. Door inspecteurs zijn, verspreid over het land, 129 voorlichtingsbijeenkomsten verzorgd. Op deze bijeenkomsten waren in totaal bijna 2000 ambtenaren aanwezig vanuit 7 provincies, 21 waterschappen en 167 gemeenten. De gegeven informatie werd door de deelnemers positief gewaardeerd. De bijeenkomsten verliepen in de regel levendig; er werden veel vragen gesteld en voorbeelden voorgelegd.

Inschatting door de voorlichtende inspecteur van het gemiddelde kennisniveau van de deelnemende ambtenaren:

• Onbekend met de arboregels	7.8%
• Een beetje bekend met de arboregels	51.6%
• Redelijk goed op de hoogte	37.5%
• Goed op de hoogte van de arboregels	3.1%

De houding van de deelnemers ten aanzien van het onderwerp is constructief: men wil het goed doen, volgens de regels werken; men vindt het belangrijk dat het werk veilig en gezond wordt uitgevoerd. Maar men heeft nog veel vragen en zoekt naar antwoorden. Het belangrijkste onderwerp waarnaar de belangstelling uitgaat is het V&G plan dat de opdrachtgever in de ontwerpfase moet samenstellen: hoe ziet dat eruit en wat moet er in worden beschreven. De deelnemers is geadviseerd desgewenst professionele ondersteuning te arrangeren om veiligheid en gezondheid in het ontwerpproces goed te borgen.

Tijdens de evaluatie van het project is geconcludeerd dat dit voorlichtingsproject zeer zinvol is geweest en in een behoefte voorzorg. Wel is er zorg of de gegeven informatie voldoende is geborgd. Er vinden vaak personele wisselingen plaats en bij vertrek dreigt dan ook de kennis te verdwijnen. Overheden wordt aanbevolen om de aandacht voor Veiligheid & Gezondheid in het ontwerpproces te borgen. Vanaf de opstelling van een programma van eisen moet Veiligheid & Gezondheid als standaard-item in het ontwerpproces worden meegenomen.

Vanwege de grote belangstelling is de projectduur met een half jaar verlengd. In dit halfjaar wordt ook de doelgroep verbreed naar andere opdrachtgevende partijen zoals netbeheerders en naar de ingenieursbureaus die veel opdrachtgevers in de ontwerpfase ondersteunen.

Uit de praktijk van een Arbeidsinspecteur

De projectleider civiel van een middelgrote gemeente reageerde meteen op onze uitnodiging om een presentatie te geven over de arbowettelijke taken van opdrachtgevers in de GWW-sector. Als opdrachtgever was hij erg geïnteresseerd in eisen die gesteld worden aan een veiligheids- en gezondheidsplan (V&G plan) in zowel de ontwerpfase als de uitvoeringsfase. Tijdens de presentatie door de inspecteur waren vanuit de gemeente; bestekschrijvers, projectleiders, toezichhouders en ontwerpers aanwezig. Het werd een levendige discussie, mede door de praktijkvoorbeelden die besproken werden aan de hand van foto's. En moeten we in de ontwerpfase ook een V&G coördinator aanstellen? Iedereen was het erover eens dat er veel winst te behalen valt bij het vooraf in kaart brengen van de arborisico's van een project.

2.2 Project Verontreinigde grond Bouw

In 2011 is een inspectieproject uitgevoerd gericht op werkzaamheden waarbij sprake is van het risico blootgesteld te worden aan gevaarlijke stoffen. Het project is een vervolg op een in 2010 uitgevoerde verkenning naar aard en omvang van deze problematiek; toen bleken op 53 van de 60 bezochte locaties de maatregelen om de risico's aan blootstelling te beperken onvoldoende. Op bijna één op de vier locaties was sprake van ernstige risico's. Bij blootstellingsrisico's gaat het zowel om toxische stoffen als om asbest; ze komen voor bij de sanering van vervuilde locaties en bij diverse andere werkzaamheden in de grond waar in het verleden ambachtelijke en industriële activiteiten hebben plaatsgevonden. Asbest wordt aangetroffen op tal van plaatsen waar gebouwen zijn gesloopt, waar puin is gestort of verwerkt en wegen en wegfundaties zijn aangelegd. Bij werkzaamheden in het water krijgt men vaak te maken met vervuilde waterbodems.

Resultaten van de inspecties

In 2011 zijn 102 inspecties uitgevoerd op saneringslocaties, bij baggeren, het leggen van kabels en leidingen en reconstructies van wegen; 32 inspecties bij opdrachtgevers van de geïnspecteerde projecten. Naast de inspecties is op 29 locaties overleg gevoerd met aannemers en/of opdrachtgevers over een veilige aanpak van het werk.

Bij een opdrachtgever is alleen een inspectie uitgevoerd wanneer op een locatie werd geconstateerd dat de opdrachtgever nalatig was geweest. Feitelijk kan dus worden gesteld dat de opdrachtgever van 31 van de 102 geïnspecteerde locaties (30%) het project onvoldoende goed had voorbereid. De volgende overtredingen werden geconstateerd:

Geen V&G plan in de ontwerpfase opgesteld	4x
Vereiste onderzoeken niet uitgevoerd	7x
Vereiste onderzoeken deels uitgevoerd (bv. geen onderzoek asbest)	20x

Het aantal locaties 'niet in orde' is 68; verontrustend hoog, zeker omdat op 24 van deze 68 locaties sprake was van ernstige risico's waarvoor het werk is stilgelegd. In totaal werden 168 overtredingen geconstateerd; er waren geen noemenswaardige verschillen tussen de verschillende werkzaamheden. De belangrijkste overtredingen op de 68 locaties waren:

Blootstellingsrisico vanwege ontwerp en organisatie	16x
Onvolledige R&E	15x
Blootstellingsrisico door onvoldoende zorgvuldigheid, ordelijkheid	12x
Onvoldoende zorg voor gebruik pbm's	11x
Onveilige inrichting arbeidsplaats	10x
Onvoldoende toepassen stand van de techniek	10x
Geen blootstellingbeoordeling	8x
Geen adequate arbeidsmiddelen	8x
Onvoldoende taakuitoefening coördinator	6x

Tabel 5 Resultaten inspecties

	Totaal	In orde	Niet in orde	W.v. stillegging	W.v. stillegging + boete
Inspecties op locatie	102	36 (35%)	68 (65%)	20	4
Inspectie bij opdrachtgever	32	1	31		
Totaal aantal inspecties	134	37	99 (74%)		
Overleg met aannemer	17				
Overleg met opdrachtgever	12				
Totaal aantal zaken	163				

Overige bevindingen

In de regel is voordat een werk begint een inschatting gemaakt van de T- en/of F- klasse (giftigheid en/of ontvlambaarheid). Bij één op de drie projecten moest deze risico-inschatting tijdens de werkzaamheden worden bijgesteld, drie van de vier keer naar 'boven'. Verontreinigingen in de grond kunnen ook risico's voor de omgeving betekenen zoals bij onvoldoende afzetting van de vervuilde locatie. Inspecteurs constateren dat bij één op de drie locaties sprake was van risico's voor de omgeving. In drie van de vier gevallen waar hiervan sprake was, waren onvoldoende of helemaal geen maatregelen getroffen om deze risico's te beheersen. Asbest in de bodem komt vaak voor. Op ongeveer de helft van de locaties die niet in orde waren, speelde asbest een rol.

Tijdens de evaluatie van het project is geconcludeerd dat de blootstellingrisico's bij werken in de grond groot zijn. Te vaak is sprake van ernstige risico's waarvoor zware handhavinginstrumenten moeten worden ingezet. In de voorbereiding van projecten dienen de blootstellingrisico's al in kaart te worden gebracht; echter in bijna één op de drie gevallen wordt dit niet of onvoldoende gedaan. Een ernstige zaak want dit betekent dat aannemers en werknemers onvoldoende voorbereid en onvoldoende beschermd aan het werk zijn. Inspecteurs signaleren dat het optreden van bevoegde gezagen (de provincies en een dertigtal grotere gemeenten zijn aangewezen als het bevoegd gezag voor de uitvoering van de Wet bodembescherming Wbb) nogal eens verwarring zaait. Bevoegde gezagen hebben een vergunningrol vanwege milieuregelgeving maar doen ook uitspraken over de kwaliteit van V&G plannen of de toelaatbaarheid van bepaalde werkwijzen met het oog op de arbeidsomstandigheden. Lang niet altijd is dat in overeenstemming met het oordeel van de inspecteur met alle verwarring en discussie tot gevolg. Er is in verschillende regio's sprake van een groeiende samenwerking met vergunningverleners en toezichthouders van gemeenten, provincies en

waterschappen. Er wordt informatie uitgewisseld en er vindt afstemming plaats over de aanpak en handhaving.

Algemene conclusie is dat de Inspectie SZW voorlopig door moet gaan met inspecties gericht op verontreinigde grond en waterbodem.

Uit de praktijk van een Arbeidsinspecteur

Bij graafwerkzaamheden in kabel- en leidingsleuven bleek visueel verdachte grond. Veel puin en oliesporen op het water. De aannemer werkte in opdracht van een netwerkbeheerder. De locatie betrof voornamelijk smalle bermen in een bewoond kassengebied. Risico's waren onvoldoende in kaart gebracht of niet bij stilgestaan. Opdrachtgever hanteerde een niet actuele bodemkaart en de aannemer deed gewoon zijn werk. Naast blootstellingrisico's bleek ook het aanrijdgevaar en het straatwerk onderbelicht in de rapportages. Na diverse gesprekken met beide partijen, met de nadruk op het in kaart brengen van, is er vervolgens gehandhaafd op de activiteiten van de aannemer en in bijzonder de verplichtingen van de opdrachtgever.

2.3 Bouwbedrijven In Beeld

Vanaf september 2010 worden inspecties uitgevoerd, gericht op bedrijven waar de Inspectie SZW in voorgaande jaren meer dan gemiddeld heeft gehandhaafd en/of waar meerdere ongevallen hebben plaatsgevonden. Voor deze bedrijven met een bovengemiddeld risico is een meerjarig project ingericht: *Bouwbedrijven in Beeld*. Het project richt zich op alle bedrijven binnen de gehele bouwnijverheid (waarvan ongeveer 10% bedrijven in de GWW). Het doel van dit project is om genoemde bedrijven te stimuleren tot analyse van achterliggende oorzaken van de overtredingen en/of ongevallen en te stimuleren tot het doorvoeren van verbeteringen. En voor zover bedrijven niet willen verbeteren, deze bedrijven hinderlijk te volgen met extra inspecties voor zolang zij uit zichzelf onvoldoende maatregelen treffen. De inspectie richt zich op locaties van het bedrijf maar in het bijzonder ook op het bedrijfsbeleid. Beoordeeld wordt of het bedrijf in voldoende mate maatregelen heeft getroffen om de veiligheid en gezondheid te waarborgen; er wordt onder meer nagegaan of er een actuele RI&E is, of de verantwoordelijkheden binnen het bedrijf voor V&G goed zijn georganiseerd, of het toezicht effectief geregeld is en hoe het staat met de voorlichting en instructie van de werknemers.

Resultaten van de inspecties

In 2011 zijn 169 bedrijfsdossiers geopend. De historische informatie van het bedrijf is geanalyseerd; er zijn inspecties uitgevoerd op één of meer locaties waar het bedrijf werkzaamheden

uitvoert en er is een inspectie bij het bedrijf uitgevoerd. In totaal is bij 40 bedrijven op basis van de dossieranalyse enkel overleg gevoerd; er bleek geen reden tot handhaving of vervolgininspecties. Bij de overige 129 bedrijven zijn 317 inspecties uitgevoerd. Bij 59% van de inspecties zijn één of meer overtredingen geconstateerd; bij 41% van de inspecties zijn geen overtredingen geconstateerd.

Tabel 6 Belangrijkste overtredingen op bedrijfsniveau (N=169)

Belangrijkste overtredingen op bedrijfsniveau bij 169 bedrijven	Aantal bedrijven niet in orde	In % van totaal aantal bedrijven
Toezicht op naleving instructies en voorschriften en juist gebruik pbm'en	48	29%
Doeltreffende informatie aan werknemers over werk, risico's, maatregelen	43	25%
Onvolledige / verouderde RI&E	37	22%
Verdelen van bevoegdheden en verantwoordelijkheden	13	8%
Arbobeleid regelmatig toetsen en aanpassen aan ervaringen	14	8%
Functioneren coördinator uitvoeringsfase	19	11%

Tabel 7 Belangrijkste overtredingen op locaties (N=188)

Belangrijkste overtredingen op locaties bij 188 inspecties op locatie	Aantal locaties niet in orde	In % van totaal aantal locaties
Bij valgevaar veilige voorzieningen aanbrengen	50	27%
Kwaliteit en veilig gebruik arbeidsmiddel	39	21%
Doeltreffende informatie aan werknemers over werk, risico's, maatregelen	36	21%
Effectieve maatregelen tegen valgevaar en wegglijden ladders	27	14%

Bij de inspecties op het bedrijf was in 70% van de gevallen de directeur aanwezig. In de regel is de houding van het bedrijf positief: men wil verbeteringen doorvoeren. Slechts in 2% van de gevallen was sprake van een pertinent niet-willend bedrijf. In 10% van de gevallen blijkt het bedrijf moeite te hebben met de erkenning dat maatregelen nodig zijn om de veiligheid en gezondheid te verbeteren. Na de inspectie op het bedrijf en vervolgininspectie(s) op locaties blijkt dat 74% van de bedrijven maatregelen heeft getroffen die tot verbeteringen hebben geleid. Deze bedrijfsdossiers zijn afgesloten. Bij de overige

bedrijven heeft een vervolgesprek plaatsgevonden en zijn nieuwe afspraken over verbeteringen gemaakt. De niet willende bedrijven ondergaan verscherpt toezicht. In 2012 wordt het project op vergelijkbare wijze uitgevoerd. Er worden een zelfde aantal inspecties uitgevoerd als in het afgelopen jaar. Er zijn nieuwe bedrijven geselecteerd op basis van een geactualiseerd bestand van bedrijven waar over de periode 2009 – 2011 boven het gemiddelde is gehandhaafd en/of ongevallen hebben plaatsgevonden.

Uit de praktijk van een Arbeidsinspecteur

Een stratenmakerbedrijf met 15 werknemers is in het verleden diverse keren geïnspecteerd, waarbij verschillende tekortkomingen werden aangetroffen zoals aanrijdgevaar, kwartsblootstelling en het niet inzetten van mechanische tilhulpmiddelen. Na analyse van deze zaken door de inspecteur rijst de vraag of er binnen het bedrijf wel voldoende aandacht is voor arbeidsomstandigheden. Er wordt een afspraak gemaakt met de directeur om dit te bespreken. De directeur krabt zich op het achterhoofd nu hij alle tekortkomingen op een rijtje ziet. Doordat hij zelf ook mee aan het werk is, heeft hij het toezicht op de andere werken niet goed geregeld. Aan het bedrijf wordt een eis gesteld hoe dit in de toekomst beter te organiseren. Inspecties op locaties moeten uitwijzen welk effect dit heeft.

2.4 Overige inspecties

Bij bestratingbedrijven heeft de Inspectie SZW in 2011 naar aanleiding van binnengekomen meldingen enkele tientallen inspecties uitgevoerd. De naleving van regels over het mechanisch aanbrengen van stenen en tegels verloopt niet altijd soepel. Opdrachtgever en aannemers zoeken soms een goedkope oplossing in plaats van een gezonde aanpak.

Door de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) zijn in 2011 inspecties uitgevoerd bij werkzaamheden aan het spoor, mede op basis van de Arbo-wet. ILT is medebevoegd om te handhaven

op de Arbo-wet voor wat betreft het risico van aanrijdgevaar. Er zijn 125 inspecties uitgevoerd. Op 17 locaties is handhavend opgetreden waarvan 13 keer vanwege ernstig gevaar voor personen; in die gevallen is het werk stilgelegd. In de eerste helft van 2012 rapporteert ILT over de bevindingen tijdens deze inspecties.

2.5 Andere activiteiten

Naast bovengenoemde projecten is in 2011 veel overleg gevoerd met sociale partners en brancheorganisaties over hun inzet en activiteiten om het werk in sectoren veiliger en gezonder te maken. Enkele resultaten per sector.

Railinfra

Bedrijven hebben maatregelen geïmplementeerd waarmee de fysieke belasting van baanwerkers is teruggebracht. Ingaande 2012 hebben baanwerkers hulpmiddelen beschikbaar zodat zij te zware gereedschappen of materieel niet langer handmatig hoeven te tillen; of er zijn alternatieven beschikbaar zoals een lichtere ladder. Er is een onderzoek afgerond naar de risico's van blootstelling aan kwartsstof bij bewerkingen aan het ballastbed. Op basis daarvan zijn bronmaatregelen vastgelegd in de arbocatalogus.

Funderingsbranche

De branche heeft een onderzoek afgerond naar de trillingsbelasting van de funderingwerker. De resultaten zijn verwerkt in het nieuwe A-blad 'Geluid en trillingen bij funderingswerken' van de Stichting Arbouw. De branche werkt aan het terugdringen van te hoge geluidsniveaus bij verschillende funderingswerkzaamheden. In samenwerking met de Stichting Arbouw is men gestart met het benaderen van de belangrijkste opdrachtgevers van deze werkzaamheden. Bedoeling is te komen tot afspraken over maximaal aanvaardbare geluidsniveaus die in het bestek van een project worden vastgelegd.

Geluiddempende balg

Bestratingbranche

De FNV Bouw heeft in 2011 voor de tweede keer 'Gouden Straatstenen' toegekend aan het beste bedrijf op het vlak van mechanisch bestraten: HABO GWW. En aan de opdrachtgever die in de ontwerpfase het beste rekening houdt met machinaal straten: de gemeente Purmerend. De CROW heeft het project opgestart om te komen tot actualisering van de CROW publicatie 282 over mechanisch bestraten. Bedoeling is om een nieuwe stand van de techniek op te maken en deze in de brancherichtlijn te verwerken.

Wegenbouw

De Inspectie SZW heeft een voorlichtingsfilm gemaakt met als titel 'Samen veilig werken in de wegenbouw'. De risico's van werken in of met vervuilde (onder)grond worden nog onvoldoende onderkend, zo bleek tijdens een inspectieproject in 2009. Het Agentschap.nl heeft een FAQ uitgebracht over asbest in puin. Hierin wordt uitgewerkt wanneer puin in bodem al dan niet als asbestverdacht moet worden aangemerkt.

Arbocatalogi

Voor de arbocatalogi van de waterbouw en van de railinfra zijn toetsingen uitgevoerd van een aantal nieuwe onderwerpen. De positieve toetsing heeft geleid tot een uitbreiding van in genoemde catalogi opgenomen risico's.

Uit de praktijk van een Arbeidsinspecteur

Nadat de grote spooraanneemers van ons een eis gekregen hadden om de fysieke belasting van de baanwerkers omlaag te brengen, gingen zij voortvarend te werk. Interessant was te zien dat zij daarbij verschillende sporen trokken. De één ging na welke werkzaamheden fysiek zwaar waren of zij deze nog op dezelfde manier moesten doen. De ander inventariseerde alle gereedschappen en ging na of deze lichter en gebruiksvriendelijker gemaakt konden worden. Nog een ander zocht naar manieren om de gereedschappen met zo min mogelijke fysieke belasting te kunnen gebruiken. Uiteindelijk werd het een mix van maatregelen, waardoor de fysieke belasting op het spoor aantoonbaar omlaag gebracht werd.

3

Plannen 2012 en verder

3.1 Sectoraanpak GWW 2012 – 2015

Op basis van vergelijkend onderzoek van alle bedrijfstakken in Nederland is de GWW aangewezen als één van prioritaire sectoren voor de komende jaren. De omvang van arbeidsrisico's en ongevallen is bovengemiddeld. Voor de periode 2012 – 2015 is gekozen voor een sectoraanpak GWW met vier speerpunten:

1. De aanpak van fysieke belasting met als doel dat in 2016 de fysieke belasting van werknemers in de GWW is verminderd. Toetssteen zijn de scores in de 'Bedrijfstakatlas' van de Stichting Arbouw op het aspect 'pijn en stijfheid van ledematen, rug en nek'; deze vertonen een dalende trend.
2. Het bevorderen van een veilige werkplek met als doel dat er in 2016 minder ongevallen plaatsvinden. Toetssteen is dat er geen doden vallen als gevolg van een aanrijding.
3. Het veilig werken met verontreinigde grond met als doel dat bedrijven die werkzaamheden uitvoeren met verontreinigde grond en water, zich bewust zijn van de risico's en maatregelen treffen om de werknemers niet bloot te stellen aan gevaarlijke stoffen. Toetssteen zijn positievere handhavingcijfers tijdens inspecties in 2015 in vergelijking met de resultaten van de inspecties in 2011. In het bijzonder een hoger dan 35% aantal zaken in orde en een lager dan 24% aantal locaties waar het werk wordt stilgelegd.
4. Het activeren van opdrachtgevers met als doel dat opdrachtgevers in de GWW in 2016 op de hoogte zijn van hun rol en verantwoordelijkheid voor goede arbeidsomstandigheden en deze ook toe passen. Toetssteen is een lager dan 30% aantal opdrachtgevers dat in de voorbereiding van GWW projecten onvoldoende rekening houdt met de arbeidsomstandigheden in de uitvoering.

Deze sectoraanpak bouwt voort op de aanpak en werkwijze in de afgelopen jaren. De aanpak, waarbij de inzet van werkgevers en werknemers en van brancheorganisaties cruciaal is, blijkt tot op heden effectief. Zo vertonen de scores in de 'Bedrijfstakatlas' van de stichting Arbouw de laatste jaren een dalende tendens (zie bijlage 1). Het aantal bij de Inspectie SZW meldingsplichtige ongevallen (3-jarig gemiddelde) is met een derde verminderd; in de periode 2005-2011 van 29 naar 22. Het aantal straatmakers dat meldt op het eind van de dag uitgeput te zijn, is in de periode 2005-2011 gehalveerd.

De aanpak behelst de inzet van een mix van

instrumenten: inspecties, voorlichting, communicatiemiddelen, overleg en afspraken. Met inspecties worden bedrijven aangesproken op niet naleving van regels. Met de resultaten van inspecties worden partijen binnen bedrijfstakken aangespoord tot activiteiten om het werk veiliger en gezonder te maken. Met voorlichtingsactiviteiten en communicatiemiddelen wordt bedrijven en opdrachtgevers duidelijk gemaakt wat de Arbo-wet voor hen betekent. Niet-nalevende bedrijven vallen buiten deze aanpak; bedrijven die stelselmatig de regels overtreden worden intensiever geïnspecteerd en er wordt strenger gehandhaafd. In de brochure 'Veilig en gezond werken in de grond-, weg- en waterbouw – Samen de arbeidsrisico's te lijf', zijn de doelen en activiteiten van deze sectoraanpak beschreven¹⁰.

3.2 Activiteiten 2012 / 2013

Om de gestelde doelen te bereiken worden in de periode 2012/2013 verschillende activiteiten ondernomen. Per speerpunt wordt aangegeven wat de belangrijkste acties zijn. Voor 2012 zijn deze deels al in gang gezet, voor 2013 kunnen deze in de loop van 2012 nog worden aangevuld of bijgesteld op basis van opgedane ervaringen.

3.2.1 Aanpak van fysieke belasting – activiteiten 2012 – 2013

De inzet van de Inspectie SZW richt zich in het bijzonder op vijf beroepen: de straatmaker, de baanwerker, de heier, de kabel- en buizenlegger en de stenenzetter.

¹⁰ Brochurenummer SSS-010635 / februari 2012

De bestratingsbranche

In de bestrating wordt in 2012 geïnspecteerd naar aanleiding van meldingen; in 2013 wordt een inspectieproject uitgevoerd, zo mogelijk op basis van de laatste stand van de techniek zoals beschreven in de herziene CROW publicatie 282.

Railinfra

In de railinfra ziet ILT in 2012 toe op naleving van de afspraken over inzet van hulpmiddelen bij zware gereedschappen en materieel om de fysieke belasting te beperken. Niet-naleving van bedrijven wordt geïnventariseerd; op basis hiervan volgt overleg met betreffende bedrijven, eventueel gevolgd door handhavingacties.

Heier, kabel- en buizenlegger, stenenzetter

Wat betreft de beroepen de heier, de kabel- en buizenlegger en de stenenzetter wordt in 2012 in kaart gebracht welke maatregelen genomen kunnen worden om de fysieke belasting te verminderen. Dit gebeurt in samenspraak tussen de Inspectie SZW en betrokken sectoren.

3.2.2 Bevorderen van een veilige werkplek – activiteiten 2012 – 2013

In het kader van het inspectieproject Verontreinigde grond 2012 wordt in verschillende sectoren ook geïnspecteerd op risico's die te maken hebben met de inrichting van een veilige werkplek. In 2012 wordt in de funderingsbranche mede geïnspecteerd op

machineveiligheid, bij graafwerkzaamheden op bedelingsrisico's.

In 2012 voert ILT 125 inspecties uit in de railinfra, gericht op het risico van aanrijdgevaar. In 2013 wordt een inspectieproject uitgevoerd in de wegebouw, zowel op rijkswegen als binnen de bebouwde kom.

3.2.3 Veilig werken met verontreinigde grond – activiteiten 2012 – 2013

In 2012 en 2013 worden inspectieprojecten 'Verontreinigde grond' uitgevoerd. In 2012 richten de inspecties zich op saneringslocaties, op locaties waar kabels en leidingen worden gelegd en bij funderingswerkzaamheden. In 2012 worden communicatiemiddelen ontwikkeld gericht op werknemers en bedrijven die kabels en leidingen leggen. Regelmatig vindt afstemming plaats met andere handhavers, zoals milieudiensten en ILT.

3.2.4 Activeren van opdrachtgevers – activiteiten 2012 – 2013

Het project 'Voorlichting decentrale overheden als opdrachtgever van GWW projecten' van 2011 is verlengd tot 1 juli 2012. De doelgroep van het project is verbreed naar andere opdrachtgevende partijen, zoals Netbeheerders en naar de ingenieursbureaus die veel opdrachtgevers in de ontwerpfase ondersteunen. Bij opdrachtgevers wordt gehandhaafd als tijdens reguliere inspecties op locaties wordt vastgesteld dat de opdrachtgever

Basalton bij kunstwerk

in de ontwerpfase onvoldoende rekening heeft gehouden met de arbeidsomstandigheden in de uitvoering.

In 2012 wordt geëxperimenteerd met een handhavingaanpak van opdrachtgevers in de aanbestedingsfase. Beoogd wordt om waar nodig de aanbesteding bij te sturen. In 2013 wordt een inspectieproject uitgevoerd, gericht op de arbowettelijke verplichtingen van opdrachtgevers. In 2012 wordt voor de gehele bouw een brochure uitgebracht over de bouwprocesbepalingen van de Arbo-wet: 'Samen veilig en gezond bouwen.'

3.2.5 Algemeen

Naast bovengenoemde activiteiten is als doorlopende activiteit te benoemen het onderhouden van contacten met brancheorganisaties, werkgevers en werknemers, voorlopende bedrijven en kennisinstituten; gericht op verbeteringen waardoor het werk veiliger en gezonder kan worden. Regelmatig wordt een bijdrage geleverd aan een symposium, congres of platformbijeenkomst. Op 6 juni 2012 organiseert de Inspectie SZW de bijeenkomst **GWW tankt bij!** De Inspectie SZW bespreekt met een vijftigtal sleutelfiguren uit de GWW de ambities en activiteiten voor de komende jaren en de wijze waarop samen gewerkt kan worden.

Bijlage 1

Overzicht gezondheidsklachten van werknemers in de GWW

Aard van de klachten	2007	2008	2009	2010	2011
Pijn en stijfheid ledematen	37,2%	38,3%	36,2%	32,7%	31,3%
Pijn en stijfheid in de rug	41,3%	42,4%	42,1%	36,6%	33 %
Lawaai-slechthorendheid	18,1%	18,2%	17,3%	13,9%	12,3%
Afgelopen 12 mnd verzuimd wegens ongeval	7,9%	8,4%	8,1%	6,3%	5,7%
Gezondheidsklachten door het werk	24,2%	24,4%	23,8%	18,8%	18%
Lichamelijk inspannend werk	63,2%	62,9%	61,3%	46,7%	46,1%
Zware lasten tillen, duwen, trekken, dragen	45,3%	44,3%	43,5%	31,5%	30,5%
Lawaai-overlast	47,6%	47 %	45,4%	35,9%	34,9%
Lichaamstrillingen of schokken	30,4%	29,1%	29,2%	22,1%	20,8%
Hand- en armtrillingen	25,5%	25,4%	23,8%	18,4%	17,9%
Onveilige situaties	17,3%	16,4%	16,2%	13,6%	13,2%
Veiligheid niet in orde	7,3%	6,6%	6,1%	4,8%	4,4%

Bron: Bedrijfstak atlas Stichting Arbouw 2007 t/m 2011

Deze sectorrapportage is een uitgave van:

Inspectie SZW

De Inspectie SZW maakt deel uit van het
Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Projectleider

Dick Juffermans

Projectsecretaris

Peter Testall

vijfkeerblauw | sss-610411

© Rijksoverheid | Mei 2012

